

OSMANŲ IMPERIJOS GENERALINIO KONSULATO GDANSKE PARENGTA ATASKAITA APIE BALTIJOS JŪROS UOSTŲ PREKYBĄ 1863 M.

Šarūnas Rinkevičius

Vilniaus universiteto Azijos ir transkultūrinių studijų institutas

 ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-2788-7188>

Įvadas

175

Osmanų imperijos generalinis konsulas Gdanske (anuomet Dancigas, Prūsijos karalystės Prūsijos provincijos miestas) 1864 m. pradžioje parengė ataskaitą apie prekybinę situaciją tuo metu Prūsijai priklausiusiuose Baltijos jūros uostuose 1863 metais, taip pat pateikė ir išsamią statistiką apie prekių ir laivų judėjimą. Iš viso ataskaita apėmė penkis uostus – Klaipėdą, Karaliaučių, Elbingą, Gdanską ir Ščeciną. Ši ataskaita buvo persiųsta Osmanų imperijos pasiuntinybei Prūsijos sostinėje Berlyne, kuri savo ruožtu 1864 m. vasario 15 d. dokumentą pasirašė ir persiuntė Osmanų imperijos užsienio reikalų ministerijai.

Šį dokumentą reikėtų vertinti keliuose istoriniuose ir kultūriniuose kontekstuose. Pirmasis sietinas su Osmanų imperijos ir Europos valstybių dvišalių santykių raida XIX amžiuje. Reguliaria Europos kongresų dalyve Osmanų imperija tapo dar XVIII a., po 1699 m. sudarytos Karlovicų taikos sutarties¹. Ypač XVIII a. antrojoje pusėje diplomatiniai ir prekybiniai ryšiai tarp Europos valstybių ir Osmanų imperijos pradėjo intensyvėti, o XIX a. jie įgavo dar didesnę pagreitį. XIX a. pirmojoje pusėje Osmanų imperija intensyviausius santykius plėtojo su Prancūzija ir Britų imperija, tuo tarpu Portos ir Berlyno santykiai pradėjo intensyvėti tik po Vokietijos suvienijimo 1871 m. XIX a. pabaigoje jie pasižymėjo augančia Vokietijos įtaka Osmanų imperijos finansiniame ir susisiekimo sektoriuose², o nuo paskutinio dešimtmečio – ir karyboje³. Šiame kontekste paminėtina, kad XIX a. viduryje Osmanų imperija domėjosi galimybėmis plėtoti diplomatinius ir ekonominius santykius su įvairiomis Europos

¹ KOŁODZIEJCZYK, Dariusz. Between the Splendor of Barocco and Political Pragmatism: The Form and Contents of the Polish-Ottoman Treaty Documents of 1699. *Oriente Moderno, Nuova serie*, 2003, Vol. 22 (83), No. 3, pp. 671–673.

² ÖZDEMİR, Bülent. The German Factor in the Ottoman Empire in Late 19th Century. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2001, 5, pp. 65–67.

³ Ibid., pp. 70–71.

valstybėmis. Nepaisant to, kad, kaip rodo šioje publikacijoje pateikta Baltijos jūros uostų prekybos statistinė informacija, prekyba tarp šių uostų ir Osmanų imperijos nebuvo fiksuojama, Porta taip pat rodė politinį susidomėjimą ryšių su Vokietija stiprinimu, įvykusių šimtmečio pabaigoje.

Antrasis kontekstas sietinas su Osmanų imperijos diplomatinio atstovybių ataskaitų rengimu ir siuntimu Portai. Ši diplomatinėms atstovybėms įprasta praktika Osmanų imperijoje pradėta taikyti XVIII a. pirmojoje pusėje, siekiant įvertinti Europos valstybių valdymo ir užsienio politikos praktikas. XIX a. šios ataskaitos įgijo ir informavimo apie aktualijas pobūdį. Paprastai XIX a. tokios ataskaitos buvo rengiamos prancūzų ar (rečiau) osmanų kalbomis (čia skelbiama ataskaita taip pat buvo parengta prancūzų kalba); tokia praktika egzistavo dar ir ankstyvaisiais 1923 m. spalio 29 d. paskelbtos Turkijos Respublikos metais⁴. Taigi tiek siekiant rinkti informaciją apie užsienio valstybes, tiek praplėsti diplomatinio ir prekybos ryšių tinklą, Osmanų imperija XIX a. viduryje jau buvo sukūrusi platų nuolatinių pasiuntinybių ir atstovybių tinklą Europos valstybėse, kurios reguliariai rengdavo įvairias informacines ataskaitas.

Šiam tyrimui aktualus dar vienas istorinis kontekstas – tai Klaipėdos uosto paminėjimas Osmanų imperijos atstovybių dokumentuose tarp kitų Baltijos jūros regiono uostų XIX a. viduryje. Pažymėtina, kad nors ataskaitas Osmanų imperijos atstovybės rengdavo reguliariai, Turkijos archyvuose apie Baltijos jūros uostus XIX a. kol kas rasta vienintelė tokia išsami ataskaita, kurioje pateikiama informacija apie Klaipėdą.

Publikacijoje pateikiama 1864 m. Osmanų imperijos generalinio konsulato Gdanske parengtos ataskaitos apie Prūsijai tuo metu priklausiusius Baltijos jūros uostus – Klaipėdą (vok. *Memel*), Karaliaučių (vok. *Königsberg*), Elbingą (vok. *Elbing*), Gdanską (vok. *Danzig*) ir Ščeciną (vok. *Stettin*) – ir jų prekybinę 1863 m. statistiką transliteruota ir į lietuvių kalbą išversta versija. Vertė šių eilučių autorius Šarūnas Rinkevičius.

Dokumentas šiandien saugomas Turkijos Respublikos Osmanų archyve ir buvo rastas autoriaus vizito Turkijos archyvuose Ankaroje metu 2022 m. gegužės–birželio mėnesiais. Verčiant dokumentą, stengtasi išlaikyti originalaus dokumento formatavimą.

⁴ Tą rodo, pavyzdžiui, tarpinstitucinė Turkijos 1924 m. korespondencija, kai Turkijos pasiuntinybė Romoje Turkijos užsienio reikalų ministerijai siuntė raštą prancūzų kalba – Turkijos pasiuntinybės Romoje raštas Turkijos Respublikos užsienio reikalų ministerijai, 1924-03-26, *Dişışleri Bakanlığı Diplomatik Arşiv Dairesi* (Užsienio reikalų ministerijos Diplomatinio archyvų direktoratas, *DIAD*), 541/44259-210742-109.

A REPORT PREPARED BY THE CONSULATE GENERAL OF THE OTTOMAN EMPIRE IN GDANSK ON THE TRADE BY THE BALTIC SEA PORTS IN 1863

Šarūnas Rinkevičius

Summary

The work provides a translation of the report on the trade situation and statistics of the Baltic Sea ports of Memel/Klaipėda, Königsberg, Elbing/Elbląg, Danzig/Gdańsk and Stettin/Szczecin (belonging to the Kingdom of Prussia at the time) in 1863, prepared by the Ottoman Consulate General in Gdańsk in early 1864, and sent by the envoy of the Ottoman Empire in Berlin to the Ministry of Foreign Affairs of the Ottoman Empire.

This is the only document of this type on the Baltic Sea ports in the 19th century so far found in Turkish archives prepared by the diplomatic missions of the Ottoman Empire, which gives us an insight into the trade situation and statistics of the Baltic Sea region.

In the document, a brief descriptive contextual assessment of trade, as well as the main export and import statistics, are provided in evaluating each town. Additionally, the document also provides information about the role of Memel/Klaipėda port in Baltic Sea trade in the middle of the 19th century.

Dokumento vertimasOsmanų imperijos⁵

Generalinis konsulas Gdanske

1864 m. vasario pradžia

Metinė ataskaita, kurioje apžvelgiama 1863 m. prekybinė veikla Klaipėdoje, Karaliaučiuje, Elbinge, Gdanske ir Ščecine

178

1863-ieji metai, pasibaigę labai bloga prognoze 1864-ųjų metų prekybai, jei politiniai ir kiti prekybai grėsmę keliantys įvykiai nesibaigs, vis dėlto kurį laiką buvo aktyvūs keliuose pagrindiniuose eksporto sektoriuose, kurie sudaro didžiąją prekybos dalį aukščiau minėtuose Baltijos jūros miestuose, tai yra grūdų ir medienos prekyboje. Užjūrio įmonės nepajėgė plėstis, o valstybės dėtos didelės pastangos užmegzti prekybos ryšius su tolimomis šalimis, tokiomis kaip Japonija, nebuvo sėkmingos ir nepaliko net mažiausių vilčių; geras derlius Europoje, išskyrus Vengriją ir dalį Švedijos, taip pat gausus derlius Jungtinėse Amerikos Valstijose, kurį lydėjo aktyvi spekuliacija grūdais; naftos atradimo padaryta žalinga konkurencija aliejaus spaudimo iš sėklų ūkiui; pernelyg aukštos kainos, kurios buvo sutartos lenkams už medieną įvairių sukilimo sukeltų kliūčių kontekste; visi šie įvairūs veiksniai lėmė labai ribotą prekybos vystymąsi.

Metų pradžioje buvo fiksuoti nedideli kviečių kainų svyravimai, bet atėjus laikui nuimti derlių prasidėjo bendras kainų kritimas ir su nedideliais svyravimais tęsiasi ir dabar.

Medienos kaina užsienyje paliko mažai erdvės prekybai jūra, ir, sumažėjus kainoms, kurios buvo laikomos aukštos visus metus, vietinės laivų statyklos padarė nedaug.

Štormai ir audros lėmė didelius nuostolius ir žalą laivų savininkams ir iš esmės jokios prekybos be išimčių su didesniais ar mažesniais praradimais.

Horizontą dengia tirštas rūkas, kuris, tikėkimės, greitai prasisklaidys, kaip ir virš prekybos tyrantys grėsmingi debesys.

Klaipėda, per šiuos metus patyrusi kelis teigiamus prekybos pokyčius, iki dabar kentėjo nuo daugybės nepatogumų; jos uostas buvo praplėstas ir upių žiotys geriau parengtos susisiekimui, kad prekių transportavimas iš vidaus būtų pigesnis; tiesa, šie privalumai dar nespėjo pasireikšti dėl sukilimo Lenkijoje, bet jie suteikia tikrą garantiją sudėtingais laikais kaimyninėje valstybėje.

Uosto laivynas padidėjo dviem laivais, ir nors 12 laivų buvo prarasta sudužus, dabar jų yra 85; tai sudaro 19 449 lastus.

Jūrinis judėjimas sudarė 904 atvykusius laivus; 940 laivų išvyko ir 33 liko žiemoti.

⁵ Originaliai dokumente rašoma ne Osmanų imperija, o „Sublime Porte“. Tai kolektyvinis Osmanų imperijos centrinės valdžios Stambule pavadinimas.

Importą sudarė:		
419	laivų balasto ir pakrautų gipso ir kalkių	48 649 lastai
126	“- geležies geležinkeliui ir įvairių prekių	7 330 -"
117	“- anglies	16 392 -"
92	“- druskos	18 609 -"
82	“- kolonijinių prekių	7 707 -"
68	“- silkų	<u>3 177</u> -"
904	laivai	101 862 lastai

Eksportą sudarė:		
549	Laivai, pakrauti įvairių rūšių mediena	81 380 lastų
168	“- grūdų	9 561 -"
57	“- įvairių prekių	2 987 -"
53	“- pakrautų skiaučių	4 610 -"
40	“- įvairių rūšių sėklų	2 750 -"
25	“- linų ir kanapių	2 754 -"
16	“- maistinio aliejaus	800 -"
4	“- gyvūnų kaulų	<u>223</u> -"
912	laivų turėjo	105 065 lastus
<u>18</u>	balasto	
930	laivų	

Karaliaučius

Pajamos, kurias paprastai ši vieta generuoja iš Rusijos produktų, šiais metais pakito dėl sukilimo Lenkijoje, kuris vis dar nepasibaigęs, nepaisant to, ką Aleksandro valdžia⁶ sako, ir tai ilgą laiką neigiamai veiks prekybos santykius, kurie žadėjo vystymąsi, kai susisiekimas buvo pagerintas, geležinkeliu susijungus su kaimynine valstybe.

Piliavos uoste prie Karaliaučiaus galiausiai pradėtas tiesti geležinkelis. Šis uostas yra 19–22 pėdų gylio, be to, tas privalumas, kad jis niekada neužšąla, ateityje suteiks didžiulį pranašumą Karaliaučiaus prekybai.

Jūrinis judėjimas per Piliavą sudarė 1 901 atvykusį laivą; iš viso 121 480 lastų, įskaitant:

⁶ Turimas omenyje Aleksandras II, Rusijos imperatorius 1855–1881 m.

Balastą	44 900 lastų
Įvairias prekes	29 450 -"-
Anglį ir koksą	18 100 -"-
Silkes, banginių taukus, druską	10 200 -"-
Geležį, degutą	7 235 -"-
Vyną ir kolonijines prekes	6 280 -"-
Gipsą, cementą, guaną, akmenis	5 315 -"-

1 861 laivas išvyko su 117 320 lastų, iš kurių

balasto	29 200 lastų
javų	74 150 -"-
sėklų	7 000 -"-
kanapių ir linų	6 100 -"-
įvairių prekių	870 -"-

Javai (kviečiai) buvo parduoti Anglijoje, tuo tarpu rugiai ir didžioji dalis sėklų – Olandijoje, kanapės ir linai nugabenti į Didžiąją Britaniją, apie 1 500 lastų – į kai kuriuos uostus Šiaurės Prancūzijoje.

Grūdų prekyba metų pabaigoje sudarė tokius skaičius:

Kviečiai	5 300 lastų
Rugiai	3 200 -"-
Miežiai, žirniai ir avižos	3 000 -"-
Sėklos	4 000 -"-

Elbingo miestas ir jo prekyba nepasikeitė, lyginant su ankstesniais metais; pramonė vystėsi daugiau ar mažiau visur, įgydama didesnę reikšmę ir būdama produktyvi.

Jūrinį judėjimą sudarė 187 laivai, kurie eksportavo:

11 780	lastų	kviečių
1 840	-"-	visų rūšių sėklų
2 610	-"-	medienos
230	-"-	įvairių prekių
220	-"-	maistinio aliejaus
<u>190</u>	-"-	gyvūnų kaulų
16 570	lastų	iš viso

Laivynas metų pabaigoje padidėjo trimis buriniais laivais ir keturiais garlaiviais.
19 laivų sudarė 2 450 lastų.

Gdanskas

Žvelgiant į prekybą, kuri vyko čia 1863 m., buvo padaryta pakankamai, kad patenkintų suinteresuotąsias puses; nors kviečių eksportas tebebuvo žymus, jis paliko daugiau ar mažiau pastebimą nuostolį, ir vienintelė jo nauda buvo grūdų kainos pagrįstumas; kai metų pradžioje už gerus kviečius buvo mokama 550 frankų už 30 litrų, derliaus metu kainavo 570, o gruodžio pabaigoje – 520 frankų.

Grūdų eksportą sudarė 131 286 lastai.

<u>Į Angliją</u>	Kviečiai	56 330 lastų
	Rugiai	1 350 -"-
	Miežiai	8 100 -"-
	Žirniai	5 040 -"-
	Sėklos	<u>1 305</u> -"-
		72 125
<u>Į Olandiją</u>	Kviečiai	5 740
	Rugiai	11 320
	Miežiai	1 785
	Žirnių sėklos	135
	Sėklos	<u>250</u>
		19 230
<u>Į Prancūziją</u>	Nieko!	
<u>Į Belgiją</u>	Kviečiai	2 100
	Rugiai	35
	Žirniai	25
	Sėklos	<u>210</u>
		2 370
<u>Į Daniją</u>	Kviečiai	240
	Rugiai	475
	Žirnių sėklos	180
	Sėklos	<u>30</u>
		925
<u>Į Švediją ir Norvegiją</u>	Kviečiai	750
	Rugiai	16 730
	Miežiai	<u>145</u>
		17 625

<u>Į Rusiją</u>	Rugiai	115
	Miežiai	55
		170
<u>Į Hamburgą, Brėmeną ir</u>	Rugiai	675
<u>Liubeką</u>		
<u>Į Meklenburgą, Hanoverį ir</u>	Kviečiai	946
<u>Oldenburgą</u>	Rugiai	6 530
		7 470
<u>Į Rytų Prūsijos provincijas</u>	Rugiai	10 190
	Miežiai	90
	Sėklos	<u>410</u>
		10 690

Iš viso 1 312 861 lastas

Visų rūšių medienos eksportas

į Angliją:

Eglės mediena	Ažuolo mediena
210 230 sijų	36 320 sijų
20 350 tašų	5 210 lenkto medžio vienetų
470 vienetų brandžios medienos	3 140 lastų apdailos lentelių
842 360 pabėgių	
7 420 lastų apdailos lentelių ir lentų	

į Prancūziją

18 090 sijų	8 900 sijų
90 tašų	1 370 lastų apdailos lentelių
469 vienetai brandžios medienos	
3 240 lastų apdailos lentelių ir lentų	

į Olandiją

8 314 sijų	5 810 sijų
1 610 tašų	240 lastų apdailos lentelių
149 780 pabėgių	
405 lastai apdailos lentelių ir lentų	

I Belgiją

10 sijų	1 920 sijų ir lenktos medienos vienetų
2 230 tašų	
58 420 pabėgių	175 lastai apdailos lentelių
81 lastas apdailos lentelių ir lentų	

I Daniją

2 265 sijos	870 sijų
11 420 tašų	104 lastai apdailos lentelių
48 200 pabėgių	
61 lastas tarinės medienos	

I Rusiją

135 sijos	3 270 sijų ir lenktos medienos
25 lastai tarinės medienos	105 lastai tarinės medienos

I Ispaniją

2 089 sijos	132 sijos
108 taškai	
173 356 pabėgiai	
75 lastai apdailos lentelių	

I Švediją ir Norvegiją

52 brandžios medienos vienetai	182 sijos
446 sijos	
1 953 pabėgiai	
94 lastai apdailos lentelių ir tarinės medienos	

I Šiaurės Afriką

455 sijos	485 sijos
30 lastų apdailos lentelių ir tarinės medienos	

I Hamburgą, Brėmeną, Liubeką, Hanoverį

5 905 sijos
3 800 tašų

52 320 pabėgių
49 lastai apdailos lentelių ir tarinės
medienos

264 sijos

Kitos prekės buvo gabenamos tiek jūra, tiek Vysla, kaip kad:

Jūra

32 190	dešimtinių	sapotinių šeimos medžių
29 380	maišų	kviečių
26 010	statinių	<i>Jopenbier</i> alaus
15 300	kvintalų	gyvulių
10 400	„-“	maistinio aliejaus
10 200	„-“	spirito
7 330	„-“	aliejaus

Vysla

54 320	tonų	silkių
21 700	kvintalų	anglies
201 700	„-“	geležies juostų
40 600	„-“	įvairių rūšių metalo ir plieno
1 101 910	„-“	kolonijinių prekių

54 320 tonų silkių didžiaja dalimi turėjo būti atgabentos į Lenkiją ir jos kaimynę Rusiją, ir šiuo metu daug laivų yra jūroje, bet šie pakrauti laivai su Prūsijos ir priešiškos Danijos vėliavomis nedrįsta išvykti, kad nepatirtų Danijos embargo.

Žemiau pateikiami importo skaičiai:

1. Iš Lenkijos gauta

62 000	lastų	kviečių ir sėklų
373 000		eglinių sijų
301 050		rąstų
460	vienetų	brandžios medienos
55 300		ąžuolinių sijų
4 230	lastų	apdailos lentelių
5 730		šešiasdešimtinių karčių

2. Iš Rusijos

3 970	kvintalų	pelenų
3 010	„-“	virvių

1 720	-"	kanapių
4 620	-"	geležies ir kitų metalų
3. Iš Didžiosios Britanijos		
6 850	kvintalų	stipraus porterio alaus
1 510	-"	alūnų
3 730	-"	medvilnės
7 400	-"	švino
2 160	-"	baltojo švino
1 162	-"	romo
92 330	-"	geležies
1 418	-"	dervos ir sakų
2 220 815	-"	anglies
164 000	-"	kolonijinių prekių
48 148	tonos	silkių
8 470	-"	druskos
4. Iš Belgijos		
10 844	kvintalų	geležies
5. Iš Olandijos		
912	tonų	silkių
58 048	kvintalai	rūdų ir senos geležies
12 311	-"	geležies juostų
11 200	-"	įvairių prekių
763	-"	plieno prekių
6. Iš Prancūzijos		
23 000	kvintalų	tinko
11 700	-"	vyno
700	-"	geležies
440	-"	uogienės
7. Iš Švedijos ir Norvegijos		
32 600	tonų	silkių
4 500	-"	kalkių
8 000	kvintalų	geležies ir kitų metalų
8. Iš Ispanijos		
3 030	kvintalų	sieros
656	-"	vaisių
360	-"	vyno

9. Iš Danijos

12 300	kvintalų	geležies
810	"-	įvairių prekių
130	"-	vaisių

10. Iš Hamburgo, Brėmeno, Liubeko, Hanoverio, Oldenburgo, Meklenburgo

37 410	kvintalų	įvairių rūšių geležies
22 640	"-	kolonijinių prekių
1 600	"-	vaistų

11. Iš Sicilijos

3 950	kvintalų	sieros
2 340	"-	vaisių

12. Valstybės viduje

73 256	lastai	kviečių ir sėklų
6 700	statinių	spirito
1 040	tonų	deguto
5 080	kvintalų	sūrio
4 200	"-	maistinio aliejaus
3 100	"-	skiaučių
1 320	vienetų	drobės gabalų
4 500 000		plytų ir čerpių

Grūdų struktūra, įtraukiant sėklas, 1863 m. pabaigoje susidėjo iš:

14 040	lastų	kviečių
2 060	"-	rugių
460	"-	žirnių
350	"-	miežių
100	"-	avižių
20	"-	vikų
1 220	"-	rapsų
<u>240</u>	"-	lęšių sėklų
18 490	lastų	iš viso

Šiais metais atvyko 3 103 laivai

išvyko 3 005

Uoste 1862 m. pabaigoje 62, 1863 m. pabaigoje 123 laivai, 16 laivų žiemoja

Tie, kurie išvyko, išvyko šiomis kryptimis:

i	Didžiąją Britaniją	1 355
"-	Švediją ir Norvegiją	469
"-	Olandiją	411
"-	Daniją	242
"-	Prūsiją	141
"-	Brėmeną	123
"-	Hanoverį	67
"-	Belgiją	65
"-	Prancūziją	57
"-	Liubeką	41
"-	Oldenburgą	27
"-	Ispaniją	29
"-	Rusiją	22
"-	Hamburgą	13
"-	Afriką	2
"-	Meklenburgą	1
	Iš viso:	3 065 laivai

Šios vietos laivai

Nepaisant 10 prarastų laivų šiems sudužus, 1863 m. skaičiai buvo tokie:

123 burlaiviai

13 garlaivių

Karališkasis laivynas

Keli šimtai kanonierinių laivų ir dvi garinės fregatos. Visi šie laivai, išskyrus keturias fregatas ir du garinius katerius, kurie yra išvykę, sudaro laivyną, šiuo metu dislokuotą Svinouiscyje.

Nuskendę

Nieko paminėtino.

Ščecinas

1863 m. buvo labai didelis judėjimas, kurį kiekvienas, neįsitraukęs į prekybą, matytų kaip galimybę daug uždirbti, bet iš esmės prekyba, kad ir kokia sėkminga atrodė, pasižymėjo dideliu nepelningumu, kurį kompanijoms lėmė nuosmukis, o jo kilmė ir visko, kas daugiau ar mažiau paveikė tai, yra pateikta šios ataskaitos pradžioje.

2 410 laivų atvyko į uostą, o 2 315 išvyko.

Eksportą sudarė:

81 340 lastų įvairių rūšių grūdų, iš kurių du trečdaliai eksportuoti į Delį, į Didžiąją Britaniją ir į Olandiją.

Tokie skaičiai medienos: 172 vienetai brandžios medienos

	139 500	sijų
Eglė	251 400	apdailos lentelių ir kitų lentų
	28 700	pabėgių
	73 600	vienetų įvairių laivų statybai skirtų medžiagų
Ažuolas	680	šešiasdešimtinių įvairių rūšių lentelių statinėms

Buvo išplukdyta 221 000 tonų silkų.

Buvo eksportuota 302 000 kvintalų cinko.

Metiniai javų kiekiai sudarė:

2 710	lastų	kviečių
1 430	“-	rugių
1 020	“-	žirnių, miežių, avižų
5 260	lastų	

Apibendrinant – nereikia spekuliuoti dėl 1864-ųjų metų, kadangi politinė situacija sudėtinga, todėl geriau to nedaryti.

Generalinio konsulato vadovas

Šaltinis: Osmanų imperijos pasiuntinybės Berlyne raštas Osmanų imperijos užsienio reikalų ministerijai, 1864-02-15. Mašinraštis. *Başbakanlık Osmanlı Arşivleri* (Osmanų vyriausybės archyvas, BOA), HR.SYS. [*Hariciye Nezareti Siyasi* – Užsienio reikalų ministerija], 8–50.